

Thomas Merton – Contemplatie én engagement

Thomas Merton was misschien wel de bekendste monnik en meest gelezen spirituele schrijver van de twintigste eeuw. Hij is geboren op 31 januari 1915. Zijn honderdste geboortedag zal ook in Nederland niet ongemerkt voorbijgaan. Zo zullen er enkele boeken van hem en over hem verschijnen.

Kick Bras

Thomas Merton werd jong wees, studeerde Engelse literatuur in New York, werd een productief dichter en literair essayist en trad in 1941 in de Trappistenabdij te Gethsemani in de staat Kentucky. Daar woonde hij tot hij op 10 december 1968 op een congres in Bangkok stierf door een noodlottig ongeval.

Contemplatie

Zijn belangrijkste bijdrage aan de theologie is geweest zijn onderzoek naar de betekenis van contemplatie en contemplatief leven voor mensen in de twintigste eeuw. Daarbij zocht hij naar samenhang tussen contemplatie en maatschappelijke betrokkenheid in dialoog met andersdenkenden, ook aanhangers van andere religies. Hij heeft tot op de dag van vandaag een enorme doorwerking in die vormen van theologie waarin spiritualiteit centraal staat.

In zijn dagboeken en brieven, die in vele delen gepubliceerd zijn, komt men in aanraking met zijn eigen zoektocht naar een authentiek en voor de maatschappij relevant contemplatief leven. Hij zocht verstilling in de eenzaamheid en reflecteerde hier ook op. Alle mensen zijn eigenlijk eenzaam, stelt Merton, maar de meesten ontvluchten deze eenzaamheid door allerlei vormen van afleiding, die de samenleving aanbiedt. In de huidige Amerikaanse samenleving, zo schrijft hij, ontvluchten velen de taak om de afgrond van irrationaliteit, verwarring, zinloosheid en absurditeit die schuilgaat onder de dunne laag van een georganiseerd en gerationaliseerd bestaan onder ogen te zien. Tegenover deze vlucht in het divertissement – een term van Pascal die hij nogal eens aanhaalt – staat Merton een eenzaamheid voor die voortkomt uit een fundamenteel vertrouwen in Gods aanwezigheid, van waaruit men verantwoordelijkheid op zich neemt voor het eigen innerlijk. Zo kan men zich losmaken van de maatschappelijk dwang tot conformisme en collectivisme, om, waarachtig persoon geworden, in staat te zijn tot een nieuwe eenheid met medemensen.

Merton is het verlangen naar verstillde omgang met God steeds meer gaan beleven in een spanningsvolle relatie met solidariteit, die zich bij hem uitte in een uitgebreide correspondentie met mensen over de hele wereld en in zijn betrokkenheid bij de Amerikaanse burgerrechten- en vredesbeweging.

Betrokkenheid op de wereld

Doordat Mertons boeken over de hele wereld gelezen werden, kreeg hij contact met denkers uit

andere werelddelen. Mede hierdoor ging het probleem van de koude oorlog hem sterk bezighouden. Hij ging zich in gedichten, essays en brieven steeds openlijker uitspreken tegen de atoombewapening, het vijanddenken en de zinloze bewapeningswedloop. Daarnaast heeft Merton contact gekregen met mensen uit Zuid-Amerika. Als dichter was hij geïnteresseerd in Latijns-Amerikaanse poëzie en hij correspondeerde ook met dichters uit dit continent. In een tijd waarin contemplatieve monniken zich uitsluitend wijdden aan hun eigen heiliging, sprak deze Trappist zich openlijk uit over Amerika's imperialisme en over de bedenkelijke rol van kerkelijke gezagsdragers. Dit werd hem niet in dank afgenomen. Merton maakte echter ook vrienden voor het leven in de rooms-katholieke vredesbeweging en in de burgerrechtenbeweging.

Dialogo met andersdenkenen

Merton werd steeds oecumenischer in zijn denken. Er kwamen protestantse theologiestudenten en -docenten naar de abdij waar ze conferenties hielden met Merton. Hij las Karl Barth en Paul Tillich. Maar zijn belangstelling ging ook uit naar Joodse schrijvers. Hij had contact met Abraham Heschel en zette zich in voor een goede paragraaf over het jodendom in de documenten van het tweede Vaticaanse concilie.

Verder had hij contact met soefi-mystici en met vertegenwoordigers van oosterse godsdiensten. Bijzonder geboeid werd hij door het zenboeddhisme. Hij correspondeerde met Suzuki, de zenmeester die veel gedaan heeft voor de verspreiding van zen in de VS. Zen hielp hem om contemplatie te beleven als open waarneming van de werkelijkheid in jezelf en om je heen, met opschorting van oordelen en loslating van denkbeelden.

Een typerend citaat

'In een eeuw die Auschwitz en Dachau heeft gekend, is onze contemplatie soms donkerder en vreesvoller dan de contemplatie van de kerkvaders. Want het moet gestalte geven aan een diep verdriet en aan een verlossend, levenschenkend berouw voor het mysterie van het kwaad dat als een muur tussen ons en God in staat. Een contemplatie die terug zou deinzen voor de last van onze dagen en zou weigeren te delen in de ellende van anderen zou slechts een escape zijn in onwerkelijkheid en geestelijke illusie. Onze eeuw heeft, misschien meer dan enig andere, de afwezigheid van God ervaren. Ja, in sommige kringen wordt zelfs gezegd dat 'God dood is'. In zo'n eeuw moet God wel vaak 'absent' lijken, ontoegankelijk voor onze contemplatie. De waarheid is dat God nooit eerder zich zo present stelde door 'absent te zijn' als in onze tijd. Daarom hoeft contemplatie nog geen vergeefse worsteling te zijn om God present te stellen, maar het kan eerder een aanvaarding zijn van schijnbare leegte en afwezigheid, als we ons realiseren, dat in het niets dat ons schijnt te overspoelen Hij des te zekerder aanwezig is.'

Dr. Kick (K.E.) Bras is emeritus predikant van de Protestantse Kerk en als onderzoeker gelieerd aan het Titus Brandsma Instituut te Nijmegen. Hij is actief betrokken bij Vacare, platform voor meditatieleven, en publiceerde diverse boeken over mystiek en meditatie.

Verder lezen:

- Thomas Merton (1915-1968) **Contemplatief gebed**. (verzorgd door Kick Bras), Meinema: Zoetermeer 2015, 2e druk, 116p. € 14,95

- Kick Bras, *Leven met Thomas Merton. Wegwijzer naar vrijheid.* Meinema: Zoetermeer 2015, 134p. € 14,95
- Thomas Merton, *Zaden van contemplatie.* Damon: Budel 2015, 192p. € 19,90
- Vacare, ***Mediteren met Thomas Merton. Een meditatiegids bij Zaden van contemplatie.*** Narratio: Gorinchem 2015. € 7,50